ಭಾಸನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

कपाले मार्जारः पय इति करान् लेढि शशिनः
तरुच्छिद्रप्रोतान् बिसमिति करी सङ्कलयति।
रतान्ते तल्पस्थान् हरति वनिताप्यंशुकमिति
प्रभामत्तश्चन्द्रो जगदिदमहो विप्लवयति॥

ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಂತೆ ಹಬ್ಬಿದ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಇಡೀ ಲೋಕವೇ ಭ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗುವದೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಭಾಸನೆಂಬ ಕವಿಯು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು:-

ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಕಪಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಲು ತನ್ನ ಕ್ಕೆ ಸಿಗಬಹುದೆಂದು ಬೆಕ್ಕು ಭ್ರಮಿಸಿತು, ಮರದ ಪೊಟರುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅದೇ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಆನೆಯು ಕಂಡು ಕಮಲದಂಟಿನ ತುಂಡು, ರಾತ್ರಿಯ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯ ಬಳಿಕ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಕಿರಣಗಳನ್ನು (ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆ) ಕಂಡು ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಸೀರೆಯ ಸೆರಗೆಂದು,- ಹೀಗೆ ಮುಚ್ಚಿ ಬರುವನಂತೆ! ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಭಾಸನು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಿಸಿ - ಪ್ರಭಾವದಿಂದ [illegible] ವಿಪ್ಲವಂತ - ಎಂದು ಓದಬಹುದಾಗಿದೆ ಮಾರ್ಗ [illegible] ಎಂದು ನನಗನಿಸುವದು - ಅರ್ಥಾತ್ ಭಾಸನೆಂಬ ಈ ಕವಿಯು ನಾಟಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬರೆದ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾರತ ಭಾಸನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಂಬ ವಿಷಯವೇ ಆಲೋಚಿಸಿ ವಿಷಯ ಪರಿಚಯ ಹೇಳುವದೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನದ ಗುರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ದ ಕಥೆಯನ್ನು ಭಾಸನು ಬರೆದನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ - ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು - ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು, ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಸರಿಸಿದ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದರೂ ಭಾಸನ ದೃಷ್ಟಿ ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇದೆ. ಭಾಸನ ದೃಷ್ಟಿ ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೊಂದು ಬಹು ದಾರಿದೆ. ಸಲ್ಲಲಿತವಾದ ರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೇಳುವರೆ ಕೈಸೇರಿಯಾಗಿ ಅವರು ಪ್ರಕಾರ ನಾಟಕ ಗಾಢ ಹೋಗುವರ

ವರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಆ ವರಗಳ ಸುದ್ದಿಯೇ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವಾಗ ದಶರಥನು 'ರಾಜ್ಯಶುಲ್ಕ'ವೆಂದು ಅವಳ ಮಗನನ್ನೇ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ, ತನ್ನ ನಂತರ ರಾಜನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಸುದ್ದಿಯೊಂದನ್ನು ನಾವು ರಾಮನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ. ಪುರಾ ಭ್ರಾತಃ ಪಿತಾ ನಃ ಸ ಮಾತರಂ ತೇ ಸಮುದ್ವಹನ್
(ಅಯೋಧ್ಯಾ-107.3. ಕುಂಭಕೋಣಪ್ರತಿ) ಮಾತಾಮಹೇ ಸಮಾಶ್ರೌಷೀತ್ ರಾಜ್ಯಶುಲ್ಕಮನುತ್ತಮಂ.

ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ರಾಮನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಹೊಂದನೋ ಎಂಬುದು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ದಶರಥನು ಕೈಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ [illegible] ಶಂತನು ಹೇಗೆ ಅವಳ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ಸಾರುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತೇ, ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿದ್ದ ಮನಸ್ಸುಗಾರದ್ದರಿಂದ ಕೌಸಲ್ಯೆ ಸುಮಿತ್ರೆಯರಿದ್ದಾಗಲೇ ಸವತಿಯರ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇ[illegible] ಬಪ್ಪಿದ್ದರಿಂ ಮಿತ್ರೆಯರಿದ್ದಾಗಲೇ ಸವತಿಯಾದ [illegible] ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ [illegible] ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು [illegible] ದಲ್ಲೇ ಮದುವೆಯಾದ್ದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವಾಗ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು [illegible] ದಲ್ಲೇ ಮದುವೆಯಾದ್ದೆಂದು [illegible] ಭರತನು ಮದುವೆಯಾದ [illegible] ಹೇಗೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟನೆಂಬುದೇ ಶಂಕನೀಯವಾಗಿದೆ. ಭರತನು ಮದುವೆಯಾದ ಸಮನ್ವಯ [illegible] ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಶರಥನು ರಾಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬುವ [illegible] ನವೆಲ್ಲಿಯುತ್ತದೆ. ದಶರಥನು ರಾಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದೇ ಎಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು [illegible] ದಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನು ಅಜ್ಜನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದನೆಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು [illegible] ಮುಂದೆ ಬರುವದರಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನು [illegible] ಹೇಳಿಕಳಿಸದೇ, ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬಲಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಂತಿರಲಿ, ಯುವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ [illegible] ಜನಕನಿಗೂ ಕೇಕಯ ಆಮಂತ್ರಣವು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಕನಿಗೂ ಕೇಕಯರಾಜನಿಗೂ ಆಮಂತ್ರಣವೇ ಇಲ್ಲ, ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ಮುಟ್ಟಲಾರ[illegible] ರಾಜನಿಗೂ ಆಮಂತ್ರಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅವರು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮುಹೂರ್ತದೊಳಗಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ಮುಟ್ಟಲಾರ[illegible] ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಘಟನೆಯು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿ ಕಾಲವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದಂತೆ ಘಟನೆಯು ಪ್ರಕಾರವಾದರೂ, ಭರತನು ತನ್ನ ಮಾವನ ಕಾಲವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದಂತೆ [illegible] ಪ್ರಕಾರವಾದರೂ, ಭರತನು ತನ್ನ ಮಾವನ ರುವರನ್ನು. ಭರತನ ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ವಾದರೂ [illegible] ಆಗ ಬಂದು ರುವರನ್ನು. ಭರತನ ಕಥೆಯು ದೂರದಲ್ಲೇ ಹೋಗಿದ್ದ, ಆಗ ಬಂದರೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಹೋಗಿದ್ದ, (blood pressure)ರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಕನಿಗೆ (blood pressure)ರ ನಬೇಗಿನ ಸಮಯ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮುಟ್ಟಕನಿಗೆ [illegible] ತಾನು ಸಾಯುವೆನೆಂದು ನಬೇಗಿನ ಸಮಯ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಇನ್ನಾವದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ತಾನು ಸಾಯುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚ ತ್ರಿಚಿತ್ರತೆಯಿಂದಲೇ ಇನ್ನಾವದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೇಕ್ಷಿಸಿ(?) ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಬೇಕು ರಾಮನನ್ನು ಕರೆದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು [illegible] ಆನಾಹುತ(?) ದಪ್ಪನ್ನಾದ ಚಿಂತೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಮನನ್ನು ಕರೆದು [illegible] ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಸೂತ್ರಧಾರನ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿ ಧಿಸಿದಾಗ, ವಿಧಿಯಿಂದ ಬಪ್ಪಿದ ಸಂಕರವೇ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಸೂತ್ರಧಾರನ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿ ಬಂದು ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ವಿಷಯ ನಮಗೆ ಬಾರಿಸುವರ ಬಂದು ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯನ್ನು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠರಿಗೂ ಸಮಾಚಾರಿಸುವರ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಟು, ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠರಿಗೂ ಸಮಾಚಾರಿಸುವರ

ಬೇಕಾಗಿ, ಕೈಕೇಯಿಯು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಶುಲ್ಕದ ನೆಪದಿಂದ ಎತ್ತಿ ಮಂಥರೆಯು
ಳ ದಶರಥನಿಗೆ ವಿನಂತಿಸಲು, ರಾಮನು ಕಾಡಿಗೆ ಆಗಲೇ ಹೊರಟುಹೋದ
ದಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಗಲ್ಲೆಕೆಯು ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಪ್ರಸ್ತಾವವು
ಉತ್ತರದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಂದು, ರಾಮನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದ ನಂತರವಾದ
ತ್ರ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ದಶರಥನು ಬೆಂಬ ಬೆಂಡಾಗಿ ಸತ್ತನೆಂದಿದ್ದರೆ, ಭಾಸನ ಪ್ರ
ಕಾರ ರಾಮನು ಹೊರಟುಹೋದ ಬಂದೆರಡು ನಂತರ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದಶರಥನು
ಸತ್ತನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಜ್ಯಲೋಭಕ್ಕಾಗಿ
ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿದಳೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವ ರೀತಿಯ ಕೃತಿ
ನನುಸಾಧಿಸುವ ನಂತ ನಾಪುಮನನಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಅವಳ
ನ್ನು ಬೈದರು, ಹೇಗಾದರೂ ಅವಳು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಕಾಡಿ
ಗೆ ಅವನ್ನು ಅವಳ ತಲೆಗೆ ಇಳಿದ ಎಂದು ಭರತನು [illegible] ನವನೆಯಂ
ದಬಂಧನನ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕ ದೇನೆ, ಸೀತಾ - ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಯುಸ್ವಾಮಿ
ಯುತ್ರಸ್ತಾ ವರ್ತತೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಪ್ರಿಯಃ । ನಾಯೋಧ್ಯಾ ತಂ ವಿನಾಯೋಧ್ಯಾ
ನಾಂಯೋಧ್ಯಾ ಯತ್ರ ರಾಘವಃ ॥ ಎಂದು ಪಂಬೆನಲಾನೆನೆತೆಯುವರು
ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ಬೇಕೆಂ
ತವಾಗಿಯುವಾಗಿದೆ. ದಶರಥನು ಸಾಯುವಾಗ ಕೈಕೇಯಿಯ ಮೇಲೆ ಅವಳ
ದೇ ಉತ್ತರ ಇರನೋಡುವದಿಲ್ಲ. ಭರತನು ಪ್ರತಿಮಾ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವಳ
ನ್ನ ಕಂಡು 'ಗಂಗಾಯಮುನಯೋಃ ಮಧ್ಯೇ ಕುನದೀವ ಪ್ರವೇಶಿತಾ'
ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ಸಾವಿತ್ರೆಯರೆಂಬ ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ಎಂಬ ಪವಿತ್ರ
ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಟ್ಟ ಕುನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಯಂತೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯೆಂಬು
ದು ತಿಳಿದು ಅವಳನ್ನು ಬೈದಿರುವನು. ಭಾಸನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ
ಅವಳು ರಘುಕುಲವನ್ನು ಧರಿಸಿದವಳು ಮತ್ತು ವಿನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿದ
ಳು ಕೈಕೇಯಿಯೇ. ಇ
ಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಗೌರವವನ್ನುಳ್ಳ ಕೈಕೇಯಿಯು
ವನ್ನು ಮಹಾಮಂತ್ರಿಯಿಂದಲೇ ಭರತನ ಎದು
ರು ಭಾಸನು ವಿಶದೀಕರಿಸುವದು ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ. ಸುಮಂತ್ರನು
ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಲಕಾಪದಾರಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ನಮ್ಮಯನ್ನು ತಂದವೇ
ಲೆ. ಅವನೆ ಮರಿನಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದು 'ನಿನ್ನ ಕಾಮನೆಗಳೆಲ್ಲ
ಈಗ ತೃಪ್ತವಾದವಲ್ಲವೇ' ಎಂದು ಜರಿಯುವಾಗ ಅವಳು ತಾನು
ವಿಧಿಯ ನಿಮಿತ್ತ ಆಗಿ ದಶರಥನಿಗೆ ಸಾಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ
ಶಾಪವಿದ್ದುದರಿಂದ, ರಾಮನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋ
ಬೆಂಬಲ ನೀಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು

ಸುಮಂತ್ರ ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕೇಳಿದ್ದು, ಆತನ ಉದ್ದೇಶದಿಂ
ದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿನವೆಂಬುದರ ಬದಲಾಗಿ ವರ್ಷಗಳೆಂದು ತನ್ನ ಬಾಯಿ
ಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇ, ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಲೋಭದಿಂ
ದ ರಾಮನನ್ನು ಹೊರಹಾಕಿದನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುವುದು. ನಾಲ್ಕ
ನೆಯ ಕೈಕೇಯಿಯ ಲೋಭದಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ವಲ್ಕಲ ಧಾರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದರೆ, ಭರ
ತನ ಕೈಕೇಯಿಯು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರುವುದೇ ಭರತನು ಬಂದನಂತರ, ವಲ್ಕಲ
ವನ್ನು ಹೊದಿಸಿ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು, ತಾನೇ ಕುರಿತು ಬಲದಿಂದ ಧರಿಸಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ, ರಾಮನೇ ತನಗೆ ಹೊಂದದು, ಕೈಕೇಯಿಯು ರಾಮ
ನನ್ನು ಪುತ್ರ ಕಳುಹಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿದ್ದು, ಆ ಕೈಕೇಯಿಯು
ನಿಂತೇ ಮಡದಿಯ ಭರತನಿಗೋಸ್ಕರ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ
ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾದಳೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದರೆ ಆ ದುರಾದ ಕೈಕೇಯಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷ
ವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾವು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿ, ಆತನು ಒಪ್ಪಿದ್ದ
ಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಬಾಯಿ ತುಂಬಾ ಬೈದರು, ನನ್ನ ದಾಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾ
ನೆ. ಶಾನನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಲ್ಲಿ,
ದಶರಥ ಕೈಕೇಯಿಯಾತ್ರೆಗೆಂದು ಬಂದಿರುವ ಕುಲಗುರು ವಾದವನ್ನು
ದರ್ಶಿಸುವಾಗ ಆತನಾದಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವು
ಕುರಿತ ಪ್ರಸಂಗದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಣುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬ ಆ ಶಿವ ಧರ್ಮ, ಇಲ್ಲಿ ಕೈ
ನಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಯ ಶಕ್ತಿ ಯುಗವನಾದ ರಾಮನು ಆಗಂತುಕನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ
ವು ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಕಾರ ಶುದ್ಧ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕ್ಷಮೆಯಿಂದ ನಾದ ರಾಮನ ಮನಸ
ಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಆಪ್ತನನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ರಾಮನು ಹೊರಬದ್ಧವಾದ ಭಾಷಾನನಿ
ಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಅವನನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸರಳವಾಗಿ
ಯಾದರದೆ. ಹೀಗೆ ಭಾಸನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿ

ಇನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ನಾಟಕಗಳ ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವ ~~ನಾಟಕಗಳ~~
ನಮ್ಮವರಿಯನ್ನು ಬರೆಯೋಣ. ಈ ನಾಟಕಗಳೆಂದರೆ ಏದು ವ್ಯಾಯೋಗ—
ಮಧ್ಯಮವ್ಯಾಯೋಗ, ದೂತಘಟೋತ್ಕಚ, ಕರ್ಣಭಾರ, ಊರು
ಭಂಗ, ಮತ್ತು ಪಂಚರಾತ್ರ. ಈ ಐದು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನ
ವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳು ಇವು ನಿರಾಯಾಸ ಸಂಬಂಧವು
ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಶಿರ್ಷಿಕೆ ವಿವರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಥೆಯನ್ನೇ ನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆಂದವತಿ, ಸ್ಸೆಂಟಿ
ಮ್ಮನದೆ. ಮೂರನೆಯ 'ಮಧ್ಯಮ'ದ ಮೊದಲನೆ ವ್ಯಾಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ
ನಿಯ ಮಧ್ಯಮನಾದ ಭೀಮ, ಅವನ ಮಗನಾದ್ದರಿಂದ ಘಟೋತ್ಕಚನಿಗೂ
ಕಥೆಯ ಮಧ್ಯಮನಾದ ಭೀಮ, ಅವನ ಮಗನಾದ್ದರಿಂದ ಘಟೋತ್ಕಚನಿಗೂ
ದೇವರಾದನಲ್ಲವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಆದರೆ ಭಾಸನ ಮಧ್ಯಮವ್ಯಾಯೋಗ
ಪರಿವರ್ತಿತನಾದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು 'ಭೀಮ

ಪ್ರಧಾನರೇ, ಅರ್ಥಾತ್ ಬಲರಾಮ ಭೀಮರಂತಿರುವ ಮಲ್ಲರೇ ಮಧ್ಯಮರು
(ದ್ವಾಪರೇ ದೋಷಜ್ಞೌ ಸಮರೇ ಪ್ರಯುತೌ ಹಲಾಯುಧ: ಭೀಮ ವೃಕೋದರ:
ಈ ಇಬ್ಬರು ಮಧ್ಯಮರನ್ನು ಕೌಶಲದಿಂದ ಕೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರ
ನಾದ ಮಧ್ಯಮನನ್ನು ತಂದಿಡುವ ಸಂದರ್ಭ ಭಾಸನದ್ದೇ ಎಂಬ ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ
ಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಹಾರವನ್ನು ತರಲು ಹೊರಟ ಘಟೋತ್ಕಚನು
ಆರಾಧ್ಯದೈವತವನ್ನೇ ಅವಸರದ ಕಡೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ
ಮತ್ಸ್ಯರ ಜನಕನಾಗಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಇದೇ
ಘಟೋತ್ಕಚನು ಇಷ್ಟೆಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ - ದಷ್ಟೋಷ್ಠೋ ಮುಷ್ಟಿಯುದ್ಧವ್ಯ
ತಿರಸ್ಕೃತೋ ಘಟೋತ್ಕಚ: । ಉತ್ತಮಾಂಗ ಮಹಾನದ್ಯ ಸಂತು ಶಿಕ್ಷೇತಿ
ಯವಾಲಯವು॥ ಎನ್ನಿಸಿದ ಯಾರಮನನ್ನಸಲ್ಲಿ ವೀರಾವೇಶವು ಉಕ್ಕಿಬರುವ
ಲ್ಲ! ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂದರ್ಭವು ಇನ್ನೂ ವಿಚಿತ್ರ - ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ಮರಣದಿಂದಸ
ತಪ್ತನಾದ ಗಾಂಡೀವಿಯು ಎಲ್ಲ ಕೌರವರನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುವ
ಕೆಲ್ಲರಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಸಂದೇಶದ ಪ್ರಕಾರ ಆಗಲೇ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು
ಅಶ್ವಗಾಂತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸೂತನ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು
ವನು. ಆಗ ಕರ್ಣ, ಶಕುನಿ, ದು:ಶಾಸನರಿಂದ ಕೂಡಿದ ದುರ್ಯೋಧನನ
ಅರ್ಜುನನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ದ್ರೋಣ, ಕರ್ಣರೊಡನೆ ದುರ್ಯೋಧನನು
ಸಿದನೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ವಿರೋಧಿ
ರವನ್ನೆತ್ತಿ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಣ ಭಾರದನಿನ್ನ ಪೇಶವೇ ಇನ್ನೂ
ಚಿತ್ರ - ಭಾರತದ ಕರ್ಣನಿಗಾದರೋ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಸೂಚಿಸಿ ಆದದೆ. ಇಲ್ಲಿ
ನು ಬಂದು ಕರ್ಣನ ಕವಚಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಯಾಚಿಸುವದಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಂದ್ರ
ಯಾವ ಮುನ್ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೇ, ಸಹಜವಾಗಿ ಸಾರಥಿಯಾದ ಶಲ್ಯನೊಡನೆಯೂ
ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಕಥೆಯುದು ಭಾಗ್ಯದ ಕಂತೆಗಳನ್ನೊಂದೊಂದಾಗಿ
ಶಲ್ಯನ ಅವಗಾಹನೆಗೆ ತಿಳಿಸುವನು. ಭಾರತದ ಶಲ್ಯನೋ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿ, "ಇಂದ್ರನೇ
ನನ್ನು ಹಳಿಯುವನಷ್ಟೆ, ಇಲ್ಲಿ ಆ ನಿಂದಾವಚನವನ್ನು ನೀಡುವನು. ಇಲ್ಲಿ
ಯಾಚಿಸುವವರು, ಕೊಡಬೇಕ"ವೆಂದು ಸಲಹೆಯನ್ನು ... ಬ್ರಾಹ್ಮಣ: ಕುಂತಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದ
ಹೊರಡುವರೆಷ್ಟು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ
ತನ್ನ ಮಗನೆಂಬ ಸತ್ಯ ಭಾರತ ನನಗೆ ತಾನು ಕುಂತಿಯ ಪುತ್ರನಾದರೂ ದುರ್ಭಾಗ್ಯ
ಹೀಗಾಗಿ ಶಲ್ಯನ ಉತ್ತರ ಹೇಳುವಾಗ ತಾನು ಆರಂಭಿಸುವನು. ತನ್ನ
ಪ್ರದಿಂದ ರಾಧೇಯನೆಂದೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದೇನೆಂದೇ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂ
ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೇ ತಾನು ವಿರೋಧಿಸಲು ಹೊರಟದ್ದೆಂಬುದು ಪರಶುರಾಮನು ತನ
ಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಕುಂದಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಫಲನಿರ್ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ
ಆಪತ್ತಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರೆತುಹೋಗಲೆಂದು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯು ಫಲಿಸದ ಶಾಪವನ್ನು ಹೇಳಿ ಬಿಡುವನು. ಆದಲೇ ನ
ಬರಬಾರದೆಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಗುರಿಷ್ಠ ಕಥೆಯನ್ನು ಬೇಡುವೆನೆಂದು ಕೂಸುತ್ತ
ಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ 'ಮಹತ್ತರವಾದ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು
ಇಂದ್ರನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವೇಷದಲ್ಲಿ - (ಬ್ಬನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆದುರು ಹೊರಡುವಾಗಬಂದ

ಮಹತ್ತರ ಅಪಕಾರವನ್ನೆ ಬಂದೇ ಬಿಡುವನು. ಬೇರಾವುದೂ ಬೇಡ, ಕರ್ಣ
ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾಚಿಸುವಾಗ ಇವನು ಇಂದ್ರನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದೂ
ನಿರಾಕರಿಸುವ ಕಲ್ಪನೆ ನಾಚಿಸುವನು. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ, ಎಂದು ಮಹತ್ತರವಾ
ಲ್ಲದೆ, ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟೇ ಬಿಡುವನು. ಭಾರತದ ಕರ್ಣನಾದರೋ, ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾ
ಗಿ ನನಗೇನನ್ನು ಕೊಡುವೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಡುವನು. ಇವನು ಯಾವುದನ್ನೂ ಅ
ಪೇಕ್ಷಿಸದಿರುವಾಗ, ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಇಂದ್ರನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ
ಬೇರೆ ಪರಿತಪಿಸಿ, 'ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧದಿಂದ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ
ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಲ್ಲು' ಎಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನು ದೇವದೂತನ
ಮುಖಾಂತರ ಕಳುಹಿಸುವನು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ಣನಾದರೋ 'ಭಿಕ್ಷದತ್ತನ್ನ
ನ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾಮಿ' ಎಂದು ಪಾತ್ರವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಯೇ ಬಿಡುವನು.
'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಚನಾತ್ ಪ್ರತಿಗ್ರಾಹ್ಯಂ' ಎಂದು ಬೇಡಿದನಂತರ
ಉಪಾಯ ಕಾಣದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕವಾದ ಸಂನಿವೇ
ಶವೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ಮನನ ಮಾಡಬಹುದು. ಇನ್ನುಳಿದ ಭಾರತದ ನಾಯಕನಲ್ಲಿಂ
ವಿಚಾರ. ಇಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನಂತೂ ಅವನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅರಿತ
ದ್ದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ [illegible]. ಭಾಸನ ಕಥೆಯಾದರೋ, ಆ
ತಂದೆ ತಾಯಿ, ಹಿಂತತಿ ಎಲ್ಲ ಕಂತದಂಷ್ಟ್ರ. ನಾಯಿಯು ವವುಲನ್ನ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಅರ್ಥಸಂಚಯೇ
ತನು ಹೊತ್ತವರಿದು, ... ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲವೇ, ಇವರೆಲ್ಲರ ಹೃದಯದಾರಕ
ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಠಿಮೆಯಲ್ಲವೇ, ತಂದೆ ತಾಯಿಂದಿರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಿಕರಕೊಂಡು
ದನಗನಮ. ಕಂಸಾಳದ ತಂದೆ ತಾಯಿಂದಿರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ... ದುರ್ಜಯನೆಂಬವ. ಭಾರತದ ಕಥೆಯ
ಬಂದರೂ ಏರುವ ಹದದ ಮನ ದುರ್ಜಯನೆಂಬವ. ಅತನಿಗೂ 20 ವರ್ಷ ಮೀರಿ ಹೆಚ್ಚು
ಪ್ರಕಾರ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂಬೊಬ್ಬನೇ ಮಗ, ಅತನಿಗೂ ಹೆಗಲಾದಪ್ಪ, ತಂದೆಯು
ಪ್ರಾಯವಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಮಗನು ಹೆಗಲಾದ್ದಪ್ಪ. ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡತಿಯರು
ಮ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ, ತನ್ನ ತಾಯಂದಿರನ್ನು (ಇಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದರು), ಅಜ್ಜ, ಅ
ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾನುಮತಿಯೆಂಬವಳು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವನು.
ಜ್ಜಿಯರನ್ನು, ಹೇಗೋ ಹೇಗೋ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವನು. ಹೀಗಿ, ಅವನ
ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹೋಗುವಾಗಲೇ ದಂಡೆಯನ್ನು ನುರುಳಿಸಿ, ಅವನ
ಕಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಹೊಳೆದ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಬಿಡುವನು - ಅಯ್ಯೋ! ಅಲ್ಲಿ
ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಹೊಳೆದ ತೊಡೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ - ಅಯ್ಯೋ! ಅಲ್ಲಿ
ಆಗ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕವಾದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಹೊರಟಿರುವೆವೆಂದು
ನಿನಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲವೆಂದರಿಯುವನು. ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಹೊರಟಿರುವೆ ಎಂದು
ತಂದೆಯು ಹೇಳಲು ತಾನು ಬರುವೆನೆನ್ನುವನು. ನಿನ್ನ ಹೆಗಲಿಯನ್ನ
ತಂದೆಯು ಹೇಳಲು ತಾನು ಬರುವೆನೆನ್ನುವನು. ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿಯನ್ನ
ಬೇಡುವನು. ಆಗ ಇಬ್ಬರೂ ಎಂದು ತಂದೆಯ ಉತ್ತರದ ಅರ್ಥವಿ
ಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದು ಎಂದು ತಂದೆಯ ಉತ್ತರದ ಅರ್ಥವಿ
ಶೇಷಮನಲ್ಲಿ ಅರಿಯದೆ ಎಂದು ತಂದೆಯು, ಅಜ್ಜಿ, ತಾಯಂದಿರುಬಂ
ನ್ನು ಬಾಲನು ತಿಳಿಯುವರೆ, 'ಇವನೇ ತಾತ, ಅಜ್ಜಿ, ತಾಯಂದಿರು ಬಂ

ನಿಸುವರೆಂದು ತೋರಿಸುವನು. ವಿಶ್ವವತ್ಸಲನಾದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ತಂದೆಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವರೆಂದು ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ, ಮಾರ್ಮಿಕವಾದವಾಕ್ಯವೊಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿರುವನು. ತಂದೆಯು ದು:ಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅಳುತ್ತಿರಲು, ತಾಯಿಯು ತನ- ಅಪ್ಪಣೆ [illegible] ಗಾಂಧಾರೀ ದೇವಿ [illegible] ಶಿವನೀ [illegible] - ಎಂಬ ಮಗನನ್ನು ಕೇಳು ವೀರನು ತನಗೆ ತಕ್ಷಣ ಆಶೀರ್ವದಿಸುವಳು. ತಾನು ವೀರಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದೆ ಹೊರಬರುವದರಿಂದ ತನ್ನ ಹಿಂತಂದಿರು ದು:ಖವನ್ನು ಸಂತೈಸಿ, ಮಗನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ- 'ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ ನಿನಗೆ ತಂದೆ, ಅವನು ಪಿತೃಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅವನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನನಗೂ ನೀನೇ ತರ್ಪಣ ಬಿಡು' ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ವೈರವು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತಿರಲು - ಎಂದು ಬಲರಾಮನಂತೆ ನಾವೂ ಉದ್ಗಾರ ತೆತ್ತಿ ಬಿಡುವೆವು. ಹೀಗಿರುವ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಆತನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದರೆ, ಹೀಗಿನ ದುರ್ಯೋಧನನು ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ಕುಲಾಂಕುರಗಳಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಕೂಡದೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು.

ಇನ್ನು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಪಂಚರಾತ್ರದ ವಿಚಾರ. ಈ ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಂದ ಕೊಡಿಸಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂರಂಕಗಳಿದ್ದು, ಪ್ರತಿ ಅಂಕದ ಕಥೆಯೂ ನೂತನವಾದ ಚಮತ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳಂಥ ಮಹತ್ತದ. ಕಥೆಯೇ ನೋ ಉತ್ತರಾರ್ಧವನ್ನು ವಿರಾಟದಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು, ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣವಂತೂ ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕಥೆಯು ಹಿಂದೆ ಬಂದ ಹೊಸಯಜ್ಞದ ಕಥೆಯ ಆರಂಭ. ಆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅರ್ಜುನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದ ದ್ರೋಣನದ್ದಾಯದ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸುವರೆ ದುರ್ಯೋಧನನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರಾಯ ಜ್ಞಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ವರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಆ [illegible] - ಯೋಧರಿಗೆ [illegible] ಕ್ಷತ್ರಿಯ [illegible] ಎಂದು ನುಡಿಯು ನಗವನಯಂತೆ!.... ವಿಷ್ಣು [illegible] ಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು [illegible] ನಿಂದೆಯು ಖವನ್ನು ನೋಡಿದನಂತೆ! [illegible] ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ, ಮಾಡಿ, [illegible] ನಿಂದೆಯು [illegible] ವರನೆ ಕೊಡುವರೆಂತ ಆತನು ಮಿ (desert) ಯಂತಿರುವ [illegible] ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶಾಂತಿಯನ್ನು [illegible] ನಲಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು, ಅಲ್ಲಿಯ [illegible] ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ [illegible] ಕಣ್ಣಿ ಪಾಂಡವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ [illegible] ದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಕಪ್ಪವ ಕೊಡುವನು. ಇ [illegible] ಕೊಡುವೆನೆಂದು [illegible] ಬಿಡುವನು. ಇದು ರಾತ್ರಿ [illegible] ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವರೆಂದು [illegible] ಕಪ್ಪ ಕೊಡುವ ರಾಜರೆಲ್ಲರ ಬಂದು [illegible] ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಅಭಿಮನ್ಯುವೇ [illegible] ನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಬಂದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹೊಂದಾದ ರಾಜರು ಬಂದಿದ್ದರು, ವಿರಾಟನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಬಂದಿಲ್ಲ [illegible] ಅಲ್ಲಿಂದ [illegible] ಶಾಂತಿಯನ್ನು [illegible] ಬೇಕೆಂದು [illegible] ನಿಮ್ಮ [illegible], ಅಲ್ಲಿಂದ [illegible] ಬಂದು 'ಯಾರೋ [illegible] ಬಂದಿದ್ದಾರೆ [illegible] ಮಂದಿ [illegible] ಸುದ್ದಿ [illegible]

ದ್ವಾರ ಪರಿಗ್ರಹವಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿಯೂದ ಪ್ರಯುಕ್ತ 'ಹಿಂದು ದಾತ
ನು ವಿನಂತಿಸಿದರು, ಮುಂಚಿನ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆಯೇ ತ್ರಿಗರ್ತರು ಗೋಗ್ರಹಣವನ್ನು
ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವವರಂತೆ! ಎರಡನೇ ಅಂಕದಲ್ಲಿ [illegible] ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕರಕೊಂಡು
ಕೌರವ ಪರಿವಾರದವರೆಲ್ಲ ವಿರಾಟನ ಗೋಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದು; ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ
ವಲಲನು (=ಭೀಮನು) ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ವಿವರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅದನ್ನು ನೆರವೇರಿ
ಸಿಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ಯಾವ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೊರಕ್ಕೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ, ಆತ
ನೊಂದವನ ಬಳಿ ತನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದ ನಂದಿಯಿಂದ, ಹಿಂ
ದಿಂದಲೇ ಇದ್ದಂತೆ; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಬೃಹನ್ನಳೆಯು (=ಅರ್ಜುನನು) ಪರಾಕ್ರಮ
ನಂತೆ ತೋರಿದರು, ಕೌರವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ, ಗೋವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ರಕ್ಷಿಸಿದನಂತೆ.
ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಿರಿಯನಾದ ಉತ್ತರನಿಗೆ ರಣರಂಗದಿಂದ ವಿರಾಟನು ತಿಳಿದ ಧನ್ಯತೆಗೆ
ನಿಜವನ್ನು ತಿಳಿದ ನಂತರ 'ಗೋಗ್ರಹಣ ವಿಜಯ ಕುಲ' ವೆಂದು ಉತ್ತರೆಯನ್ನು ಅ
ಭಿಮನ್ಯುವಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಕೌರವ ಪರಿವಾರದವರು ಗೋವುಗಳನ್ನು
ಬಾರಿ, ಹೀಗೇ ದಾರಿ ಜೀವವಿದ್ದರೆ ಬಳಿ ತಿರುಗಿ ಬದುಕುವಾ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಶಿರದಲ್ಲಿ
ನಾಮರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವರಾಗಿ ಸಾನೇ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನವಯಾರ ತಿಳಿದು ದುರ್ಯೋ
ಧನನು: ಬಹಳವಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಭಾರತದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಬಾಯಿಯ
ದ ಈ ಉದ್ಗಾರವು ಬಂದಿರಬಹುದಾದ್ದರ ಇಲ್ಲ - ಮಮ ಖಲು ಚ ಸುತೇಯಂ
ದ ಈ ಉಲ್ಲಾರವು ಬಂದಿರಬಹುದಾದ್ದೇ ಇಲ್ಲ - ಮಮ ಖಲು ಚ ಸುತೇಯಂ
ಪಾಂಡವಾನಾಂ ತು ಪಶ್ಚಾತ್ - ಸತಿ ಚ [illegible] ವಿರೋಧೇ ನಾಪರಾಧ್ಯಂತಿ
ಬಾಲಾ: - ಈ ಅಭಿಮನ್ಯುವೀಗ ನನ್ನ ಮಗ, ಕುಲವಿರೋಧವಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ
ಬಾಲ: - ಈ ಅಭಿಮನ್ಯುವೀಗ ನನ್ನ ಮಗ, ಕುಲವಿರೋಧವಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು
ಅಪರಾಧಿಗಳೇನು ಇಲ್ಲ; ಕರ್ಣ ಶಕುನಿಗಳಿಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರೂ ಇವನು: ಖಂಡಿತಾ
ಅಪರಾಧಿಗಳೇನು ಇಲ್ಲ; ಕರ್ಣ ಶಕುನಿಗಳಿಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರೂ ಇವನು: ಖಂಡಿತಾ
ಯುವದಿಲ್ಲ. ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದವರು ಭೀಮನೇ ಎಂದೂ ಒ
ಸಿದ ಭಟರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇವನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮಾತಿನ
ಲ್ಲಿ ಅಂಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಹೆಸರು ಕೆತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ
ಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನ ಭೀಮರ ಹೆಸರಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ
ಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಾತ್ರೆ ರೂಪಾಗ, ಅವನು: ಯವನ್ನು ನೀಗಿಸುವರೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ- 'ಉತ್ತರೆಯ
ಸ್ವಾತಿ ಮನ್ಯುವಿಗೆ [illegible] ರದವರ್ಷಾಗವಾಗಿದೆ, ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲ ನೆರವೇರಿಸುವದು, ಹಸ್ತ
ನಾವತಿಯಲ್ಲಿಯೋ ವಿರಾಟನಗರದಲ್ಲಿಯೋ ಎಂಬ ಆಜ್ಞೆ ನೀಡಿ ಯುತ್ತರ-
ನಾವತಿಯಲ್ಲಿಯೋ ವಿರಾಟನಗರದಲ್ಲಿಯೋ ಎಂಬ ಆಜ್ಞೆ ನೀಡುತ್ತಿರ-
ನಿವ್ವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು' ಎಂದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನದೂತನಾದ ಉತ್ತರನನ್ನು ನಡೆವನು.
ಆನಂದಿತರಾದ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ನಡೆಯಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡರು ದುರ್ಯೋಧನನು
(ಉತ್ತರ ಹೋದಮೇಲೆ)
ಆನಂದ ತುಷ್ಟಾದಿಗಳು 'ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ನಡೆಯಲಿ' ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು. ದುರ್ಯೋಧನನು (ಉತ್ತರ ಹೋದಮೇಲೆ) ಕೂಡಲೇ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು
ಮಿತ್ರ ತನ್ನ ಶಕುನನ್ನು ನಡಿಸಿ, ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನೆಂದು
ಮಿತ್ರ ತನ್ನ ಶಾಕುನನ್ನು ನಡಿಸಿ, ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನಂತೆ! ಎಷ್ಟು ಉದಾತ್ತ
ಹೇಳು ಬರ್ಗದ ಕರವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ದಾರಿಯೇ ಮಾಡಿದನಂತೆ! ಎಷ್ಟು ಉದಾತ್ತ
ವಾದ ಆದರ್ಶಗಳಂಬದನ್ನು ಇನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕೆ!

ಇನ್ನು ಬಾಲಚರಿತದ ಕುರಿತು ಎರಡು ಮಾತು. ಭಾಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದ ಕಥೆಗಳು ಇದರ ಕಥೆಗಳು ಅವೇ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿವೆಂದು
ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಭಾಸ ಕವಿ ಪ್ರಕಾರ ಅವತಾರವೆತ್ತಿಯೂ ದೇವಕಿಯು
ಎಂಟನೆಯ ಮಗನನ್ನು ಕಂಸನ ಘಾತಕನೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ [illegible]

[illegible]ನೆಂಬ ಋಷಿಯ ಶಾಪದ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ವೃಷಭಾನುವಿನ ಮಗಳಾ-
ತನವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಭಾಗವತದ ಪ್ರಕಾರ ಕೃಷ್ಣನು ಗೋ-
ಪಿಯರೊಡನೆ ರಾಸಕ್ರೀಡೆಯನ್ನಾಡಿದನೆಂದಿದ್ದರೆ, ಹರಿವಂಶ ಪ್ರಕಾರ ಅದು
ಹಲ್ಲೀಸಕವೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಹರಿವಂಶದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಧೆಯ ಸುದ್ದಿ-
ಯೇ ಇಲ್ಲ; ಇದಂತಿರಲಿ, ಭಾಮಹನ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ III.1ರ ಪ್ರಕಾರ-

ಗೃಹೇಷ್ವಧ್ವಸು ವಾ ನಾನ್ನಂ ಭುಂಜ್ಮಹೇ ಯದಧೀತಿನಃ
ನ ಭುಂಜತೇ ದ್ವಿಜಾನ್ನಾನಿ ತಚ್ಚ ರಸದಾನನಿವೃತ್ತಯೇ,

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೋದಿದರೆ, ಜರಾಸಂಧನು ಯುದ್ಧಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಬಂದ ಕೃಷ್ಣ, ಭೀಮಾರ್ಜುನರನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ನಿಮಂತ್ರಿಸಿದನೆಂತಲೂ, ಅವರನ್ನು ಅದನ್ನು ಹೀಗೆ (ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ವೇದಜ್ಞರಾದ ನಾವು ಪರಾನ್ನವನ್ನು ವಿಷದ ಭಯದಿಂದ ಭುಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ) ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆಂತಲೂ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಭಾಮಹನು ಯಾವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದನಂತೆ, ಈಗಿನ ಭಾರತ, ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ, ಭಾಗವತಾದಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಕಾಣದಿರುವುದು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಬಾಲಚರಿತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕಂಡ ನಾವು, ಕ್ರಮೇಣ ಅವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹರಿವಂಶ, ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ, ಭಾಗವತಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಭೀಮನು 'ಈಶ್ವರಪ್ರಸಾದಾತ್ ಲಬ್ಧಃ ನಾಗಪಾಶಮೋಚನಮಂತ್ರಃ' ಎಂದು ಭಾಸನು ಮಧ್ಯಮವ್ಯಾಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವಾಗ, ಭೀಮಾರ್ಜುನರಿಬ್ಬರೂ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ, ಇಬ್ಬರೂ ಆತನಿಂದ ವರವ ಪಡೆದಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಅರ್ಜುನನ ತಪಸ್ಸನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಅದನ್ನೇ ಹೊಗಳಿ, ಭೀಮನ ತಪಸ್ಸಿನ ಸುದ್ದಿಯೇ ಲುಪ್ತವಾದಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ, ಪಂಚರಾತ್ರದಲ್ಲಿ (III.12)ರಲ್ಲಿ ಭೀಮನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ದ್ರೋಣನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಆನಂತರ [illegible] ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಂತಿದೆ.

ಕರ್ಣಾಯತೇ ತೇನ ಶರೋ ವಿಮುಕ್ತೋ ವಿಕಂಪಿತಂ ತಸ್ಯ ಶಿರೋ ಮಯೋಕ್ತಮ್
ನಷ್ಟಾ ತದಾ ತೇನ ಚ ಬಾಣಮಲ್ಪಂ ಅಪ್ರಾಪ್ತಲಕ್ಷ್ಯಃ ನ ಶರೋ ಗೃಹೀತಃ

ಅರ್ಥಾತ್ ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಭೀಮನು ಬಾಣವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೂ, ಗುರುವು ಅವನಿಂದ [illegible] ತಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿದಾಗ, ಬಾಣವೇಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ವೇಗದಿಂದ ಗುರಿಯು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ತೆರದಿ, ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡನಂತೆ! ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನೇ [illegible] ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜೈನಕವಿಯಾದ ರನ್ನನು ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆರನೇ ಆಶ್ವಾಸದ 28ನೆಯದ್ದೇ

ದಲ್ಲಿ - ಗುರು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನೃಸಿಂಹರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಗಳ
ತಿಳಿ ಪರಶುರಾಮ ಪರಶುರಾಮ ಪ್ರತಿದಿನ ಮಂದಿರದ ಯಾಲೆಯುಂದು
ವಾಯು-ಪುತ್ರ ನಾದ್ರಿಂದ [illegible] ಗಾಯತ್ರಿಂಬಗಳ
ವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

Tulu Grammar copied from Rev Brigel.

[illegible] formed by union of 2 nouns or by prefixing [illegible] to the [illegible] of nouns & to participles - [illegible] [illegible] (2) [illegible] + [illegible] = [illegible] lover, [illegible]

[illegible]

[illegible] particle which for the sake of euphony [illegible] [illegible] in the middle - [illegible]

Parts of speech. 5, Nouns, Pronouns, Numerals, [illegible] Particles,

[illegible] [illegible] or [illegible] is also added, [illegible] have 3 genders following the meaning [illegible] female child, [illegible] is the case [illegible] neuter & [illegible]

[illegible] frequently [illegible] singular & plural are the two numbers. The latter is formed by adding [illegible] Plural sometimes [illegible] to the singular. [illegible] [illegible] - fathers, [illegible] - sisters.

[illegible] made up by [illegible] substantives [illegible] [illegible] to be come, [illegible] participles of the [illegible] Verbs [illegible] [illegible] sickness [illegible] [illegible] is also [illegible]

words as an adj, [illegible] chicken

[illegible] by Combining [illegible] with a noun in the [illegible] - this man is bigger than the other, [illegible] Comparison is also expressed in the dative [illegible] - your horse is larger than [illegible]

[illegible] simple & [illegible] [illegible]

[illegible] beautiful [illegible]

[illegible]

[illegible] - who; Indefinite [illegible] [illegible] outside,

[illegible]

[illegible] by the present stem in [illegible]

[illegible]

[illegible]

काम धेनुर्यथा पूर्वं सर्वाभीष्ट फल प्रदा
तथा कलौ श्रीवादिराज श्रीपादोऽभीष्टदो मम॥

ಭಾಗವತ ಪುರಾಣವು - ಉತ್ತರಾದಿ [illegible]
[illegible] ಎಂಬ ಭಾಗವತ [illegible]
[illegible] ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದ [illegible]
[illegible]
[illegible] ಭಾಗವತ [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ [illegible]

[illegible] ಕಾಲದಾನವು [illegible]

[illegible] ಎಂದು ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ [illegible]

[illegible]

ಎಂದು [illegible] ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ [illegible]

[illegible]

[illegible] ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ [illegible]

[illegible]

(1) [illegible]

[illegible]

[illegible]

… VI. 28. …

[illegible]

XIX. 13. [illegible]

[illegible]

XIX. 14 [illegible]

[illegible]

[illegible]

XVI. [illegible]

[illegible]

ಗದ್ಯಕರ್ಣಾಮೃತ [illegible] 1?00–1600 A.D.)

प:कारा द्भुद्दि र वारिधिरयं प्रणामृतैरर्पितं
रत्नानो बारिन्तन्तश्चिरेण हृदये मुक्तामयो जायते।
अन्तर्हृत्सरोरुह विप्रजलधि: कृष्णाम्बुवृष्टे सदा
चिन्तामृत प्रति पद्य तद्गुणमहो मुक्तामयो जायते XVII.47

उत्तुंगोर्मिकमानुषक्रविलसच्चक्रांकिशंख: स्फुरत्
रत्नौघावृतगात्रवास्य निमिष: कैनानुकोपो [illegible]:।
स्वासक्तैर्नलसत्त्वैरपि महापापाजि निर्मूलयन्
गाधि: कृष्ण इवावतीह [illegible]रितो योगीन्द्रजिह्वे [illegible]: XVIII. 5।

Describing his own kāvya,

रुचिरभारतपुण्यकथोदयः, कुकसुभाषणतोषणकारणः।
विमलधर्मशुभस्थितिकृत्स्थितो अयमसौ यमसौहृद-
कृष्णाख्या XVII.22

[illegible]

[illegible] ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು [illegible] ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]:
[illegible]:
[illegible]: —
[illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible]
Majestic press [illegible]

[illegible]
[illegible] ॥
[illegible] I. 41,
[illegible] N. [illegible] 46, 47 [illegible]
[illegible]
[illegible] ।
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ಎಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ [illegible]
[illegible]
[illegible] ದೆ. ಇದನ್ನು [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ XIX : 38.
[illegible]
[illegible] ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಪರ್ವದ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (derivations) [illegible]

[illegible]

[illegible]

ಒಂದೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ [illegible] ಸ್ವರೂಪ [illegible]

[illegible] ಕ್ಷೇತ್ರಂ [illegible]

XII:55. [illegible]

[illegible] ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋ: [illegible] ವ್ಯಕ್ತಂ [illegible]

XII.32 [illegible] ಇವರಿಗೆ [illegible]

[illegible] ನಂತರ [illegible] ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ.

[illegible]

[illegible] ಸಂಪ್ರದಾಯ [illegible]

[illegible] ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ [illegible]

[illegible] ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] जनिः उत्पत्तिः यासां तासां गोपीनामीरितेतियद्भाय । [illegible]
[illegible] रतोत्सवाय । [illegible]
[illegible]

रघुनाथ [illegible] विरचिताते
वृत्तरत्नसंग्रहात् -

आसीद्विजेन्द्रः खलु शुद्धवंशः क्षितौ - [illegible] मण्डलेषु।
गुणैः सदाचारकुलैर्युतश्च सुसंमतः साधुजनस्य धन्यः॥
अपारयत्नाद्धि निमित्ततीव्र प्राचीनपुण्यैः परितोषितेशः।
सद्धर्मपत्नी सुषुवे कुमारं प्रदीप्यमानन्दकरं सुधांशुम्॥२
स तत्र तत्र स्वमतप्रकाशं पराभवं चान्यमतस्य कुर्वन्।
भजन्स्वदेवं हयवक्त्ररूपं चचार योगी खलु निस्पृहोऽत्र।
शातातपादीन्सहमान एव क्षेत्रेषु तीर्थेषु निमज्जमानः।
सदागमांभोधिनिमग्न एव प्रीतिं हरेरार्जयति स्म योगी॥
द्वारावतीं पुण्यपुरीमुपेत्य स पश्चरं [illegible] स वादिराजः।
आहूय दीनः किल माषपक्वं अभिमध्वपद्यात्मकमाततान॥
तत्रासीत्कृष्णनामा यतिरपि सुजनः सुज्वरग्रस्तदेहः
भूत्वा स्वप्नं च दृष्ट्वा पादि पठयि कृतं वादिराजात्मकं त्वम्।
शान्तिः स्यादित्यथैनं यतिवरमुपगम्यौक्तवान्स्वात्मकमथ्यम्
तत्याजानुक्रमेरोगोऽभवदथ सततं जैत्र आसीत्स्वयं च॥
देशप्रभोः पापतमस्य योधा मठस्थितं तं रिपुः समन्तात्।
अदृश्य एवाथ स निर्जगाम तन्मध्यतो दण्डधरो विचित्रम्॥
[illegible] सविनोदं साट्टहासं सस्मितं सुस्वरान्वितम्।
सरहस्यं सप्रमाणं वादिराजवचोऽमृतम्॥
संप्रदाययुतं तत्वनिर्णयार्थं विसंशयम्।
अन्यार्थं पाण्डितागर्वैश्च प्रतिवाद निवारकम्॥
कर्णयोः कर्त्रं श्रोतुः ग्राह्यं साधुभिः पुमर्थदम्।
गौर्जरादिषु देशेषु स्वशिष्यान् कृपया युतः।
तत्र तानेव कृतवान् विष्णुदीक्षाप्रवर्तकान्।
[illegible] सूतो भवत्।
[illegible] हि देवताः।
योगराजो वादिराजो राजराज इवावभौ।
3rd line अन्तर्गतनाम्नीं कुरुते स्म सौदापुरीं सुपुण्यां [illegible] जलैः पवित्रैः।
fourth line स्वकीय [illegible] धात्री [illegible] नामम्॥
प्रयुक्तं श्रीवादिराजेन [illegible] सदसज्जने।
सत्यं भवति तत्कूर्ण मङ्गलं वाप्य मंगलम्। Compare [illegible]
श्रीवादिराजेन [illegible] प्रभात [illegible] काव्य।
[illegible] विजये [illegible] पत्नी चिरं [illegible] पुत्र [illegible]॥
[illegible] वादिराजेन [illegible]।
[illegible] परमात्मा [illegible] मातुः [illegible]॥
[illegible] वादिराजेन [illegible]॥
[illegible] प्रसंगं [illegible] सभायां [illegible]।
[illegible] वादिराजः [illegible] प्रसंगाभरणा [illegible]।
[illegible] मुखे। [illegible] दन्ताः [illegible]॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (VII-35).

अहो बकीयं स्तनकालकूटं जिघांसया पाययदप्यसाध्वी
लेभे गतिं धात्र्युचितामकृतमां कं वा दयालुं शरणं व्रजेम॥
यदि प्रभुर्विद्विषतोऽपि शौरिः प्रसादकृत्तर्हि कुतः सुरारीन्
विजित्य भक्ताय तदीयभाग्यं प्रयच्छति स्वैरमिहावतीर्णः॥ 52
द्विषां हरिर्यच्छति यर्हि मोक्षं न तर्हि कस्मादपवर्गमार्गः
अरिष्टवातासुरवत्सकेशिविनाशकाले विवृतः स्वकेन॥ 53
पतंत्यधोनादृतकृष्णपादा न तेष सस्यालयमेष्यसि त्वम्।
स नैरृतं धाम जगाम दैत्य इतीरिता दुर्गतिरेव तेषाम्।
विद्वेषमूलस्मरणेन तुष्टिरित्यप्यवश्यं न जहाति पक्षः।
हिंसार्थमालिङ्गयतस्तरक्षोः किं तेष्टया तुष्यति कामधेनुः
अद्वैतिनस्तार्किकमानिनो वा सिद्धान्तमध्ये ऽपरवादिनो वा
ज्ञानं विना यन्न हि बन्धमोक्षस्तेनेदमात्मीयवचोविरुद्धम्॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

वेनस्थो राजसो जीवः पृथुनो स्वर्गतिं गतः।
स्वयं तु तम् उवाप सात्त्विकः पृथुतामगात्

[illegible] IV. 21. 46 [illegible]

[illegible]

[illegible] Milton [illegible] - Good and evil grow
[illegible] up together in this world almost inseparably.

[illegible] psychologist [illegible] Split Personality [illegible]

[illegible] - We are of two minds

[illegible] Dr Jekyll + Mr Hyde,

In spite yourself -

Madhwa's explanation is given in Mahabharata Tatparya Nirnaya XII. 87. आ। नाटका चोर्वशी संप्रविष्टो कृष्णावध्यान [illegible] पृता स्वर्ग-स्त्रियं संजगाम। सा तूर्वशी कृष्णमुखं सतां तेन [illegible] संगत आविवेश रक्षस्तनुं प्रययौ तत्क्षणेन ॥ सा तुम्बुरोः संगत आविवेश [illegible] भाव पुनर्दिवं ययौ शापतो वित्तपस्य। कृष्णस्य [illegible] किमत्र [illegible] रमेशो ॥. [illegible] किल पूतनैव [illegible]: मुकुन्दविद्वेषवशानुषंगात् वियोजिता [illegible] जगाम [illegible] लोकात् पपात [illegible] गण्या)

[illegible] -
I hate and love - ask why - I can't explain
I feel it is so and feel it racking pain.

आनन्दतीर्थनामा सुखमयधामा यतिर्जीयात्
संसारार्णवतरणिं यमिह जनाः कीर्तयन्ति बुधाः
[illegible] - प्रमेयरत्नावली

ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀ ವಾದಿರಾಜರೂ ದಾಸರುಗಳೂ ಉಡುಪಿಗೆ
ಬಂದಿರುವಾಗ [illegible] ಅವಸರದಿ ಚೈತ್ರ [illegible]
[illegible] ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಇಂತಹ [illegible]
[illegible] ನೋಡಿ [illegible] ಬಂದರು. [illegible]
[illegible] ಬಂದರು. ದಾಸರು [illegible]
[illegible]. ಇಬ್ಬರೂ ಆನಂದ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು [illegible]
[illegible] ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ವಾದಿರಾಜರು 'ಏನು ಕನ
ಕದಾಸರೇ! (ವಾದಿರಾಜರು ಇತರ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೆಲ್ಲ ಕನಕನನ್ನು [illegible]
[illegible]) [illegible]?
ಎಂದರು. ದಾಸರು '[illegible]
[illegible]! ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ದರ್ಶನದಿಂದ [illegible]
[illegible] ದರ್ಶನ [illegible] ಮನಸ್ಸಾದರಂತೆ.
[illegible] ದೇವರ ಆಭರಣಗಳು [illegible]
[illegible]. ಆಯಿತು [illegible]
[illegible] ಪ್ರತಿದಿನವೂ [illegible]
[illegible]
[illegible] ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ದಾಸರೇ! [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
'[illegible]! ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]